

ACADEMY 10. 07. 2014

Listerióza

Listerióza je primárně onemocněním zvířat, ale listerie se nacházejí i volně v přírodě, ve vodě a v půdě. Listerie je totiž bakterie značně odolná...

Listerióza je infekční onemocnění vyvolané bakterií *Listeria monocytogenes*. Dospělý jedinec se nakazí požitím potravy obsahující listerie, nejčastěji zrajícího sýru nebo tepelně nezpracovaného masa. Ženy, které v průběhu těhotenství pojídají tyto rizikové potraviny, mohou listeriózu přenést na svůj plod. Nejobvyklejším projevem infekce je zánět mozkomíšních blan (meningitida). Listerie způsobuje každou pátou meningitidu u novorozenců a starých lidí, což jsou dvě nejohroženější věkové skupiny. Kromě toho vyvolává i celotělovou infekci (sepsi) a celou řadu dalších chorob.

Bakterie listerie

Listerióza je primárně onemocněním zvířat, ale listerie se nacházejí i volně v přírodě, ve vodě a v půdě. Listerie je totiž bakterie značně odolná vůči zevním vlivům, roste i za nízkých teplot, které jiným bakteriím nevyhovují. Zelenina se může kontaminovat z půdy nebo z hnojiva použitého k hnojení půdy. Z nemocných zvířat, které ale nejeví známky infekce, mohou být nakaženy potraviny živočišného původu jako mléčné výrobky (z nepasterizovaného mléka) a maso. Bakterie mohou přítomny v různých druzích nevařeného masa a zeleniny, v sýrech, ale i krájených výrobcích z vařeného masa, jež se kontaminovaly až druhotně.

Pasterizace mléka a tepelné zpracování masných produktů **ničí listerie**. Pokud se však nedodrží

výrobní postup, ke kontaminaci může dojít po zpracování.

Kdo onemocní listeriózou?

Infekce se vyskytuje ojediněle. Vnímavější jsou těhotné ženy, i když vážnější následky má infekce pro dítě. Dále osoby s oslabenou imunitou při nádorovém onemocnění, užívání léků potlačujících imunitní systém (imunosupresiva a kortikoidy) např. po transplantaci ledvin a osoby HIV pozitivní. Predisponovaní jsou rovněž starší lidé, zvláště ti, kteří se léčí s [cukrovkou](#) nebo mají cirhózu jater.

Zdraví dospělí a děti se listeriózou mohou nakazit, ale vážně probíhá onemocnění jen vzácně. Osoby se zvýšeným rizikem dostanou listeriózu po požití potravy jen s malým množstvím bakterií.

Přenos listeriózy

Listerie se přenáší přímým kontaktem s infekčním zvířetem nebo požitím kontaminované potravy. Z potravin je vysoce podezřelé nepasterizované kravské mléko, zrající sýry, nedostatečně tepelně zpracované maso lososovitých ryb a kuřat. Děti, jejichž matky jedly v těhotenství kontaminované potraviny, se mohou s listeriózou narodit. Přenáší se placentou (transplacentárně), v průběhu porodu při vdechnutí plodové vody dítětem a mateřským mlékem. Inkubační doba je obvykle 14 – 21 dní. Výskyt listeriózy vrcholí v létě a začátkem podzimu.

Jak listerióza probíhá

Onemocnění začíná **požitím kontaminované potravy**. Mikrob se dostává do střeva, proniká do střevní sliznice a krví se šíří do různých orgánů, kde vytváří malá ohrazená zánětlivá ložiska naplněná hnisem tzv. abscesy. Ty se nejčastěji tvoří při těhotenství v placentě a při postižení centrální nervové soustavy na mozkových plenách, ale mohou se objevit v podstatě kdekoli.

Listerie je nitrobuněčný „parazit“, přežívá ve střevních, jaterních buňkách a bílých krvinkách ničících listerie tzv. makrofázích. Listerie jsou vybaveny speciálními bílkovinnými částicemi, které jim umožňují bránit se účinku protilátek i buněk imunitního systému.

Projevy listeriózy u dospělých

Nejčastěji se listerióza projevuje jako průjemové onemocnění provázené horečkou, žaludeční nevolností, zvracením a křečemi v břiše. Jelikož je střevo vstupní branou každé formy infekce, střevní potíže předchází postižení jiných orgánů. Po průniku bakterií do krve se rozběhne necharakteristické horečnaté onemocnění podobné [chřipce](#).

Poměrně často **listerióza** postihuje nervový systém, kde probíhá jako hnisavý **zánět mozkomíšních blan** s postupně narůstající horečkou, únavou a bolestí hlavy. Kromě toho se může objevit zmatenost, porucha rovnováhy, křeče končetin. Meningeální příznaky (ztuhlý krk, nemožnost ohnout hlavu k hrudníku) nebývají tak nápadně vyjádřeny, což je častým důvodem pozdní diagnózy.

Méně často se listerióza projevuje jako sepsa. Začíná náhle vysokými horečkami a postupně se rozvíjí zápal plic. Může se objevit i vyrážka v podobě současného výsevu pupínků a skvrn.

Vzácněji se listerie mohou zachytit v jiných tkáních a orgánech. Vznikne **listeriový absces** (ohrazené zánětlivé ložisko tvořené hnisem) v játrech či slezině, hnisavý zánět kloubu (**artritida**),

zánět vnitřní výstelky srdce (**endokarditida**) nebo hnisavé onemocnění kostí a kostní dřene (**osteomyelitida**).

Postižením oka jako **zánět spojivek**, vředy rohovky nebo zánětem nitroočních tkání (endoftalmitidou). Zdlouhavý průběh má postižení mízních uzlin na krku u starých lidí, u kterých napodobuje **tuberkulózu**.

Listerióza v těhotenství

U žen v průběhu těhotenství proběhne listerióza jako chřipkové onemocnění, někdy spojené s průjemem. Pokud se infekce správně přeléčí antibiotiky, plod ohrožen není. Bez léčby je riziko potratu, předčasného porodu nebo narození mrtvého plodu. Plodová voda je zkalená a na placentě jsou nekrotická ložiska.

Projevy listeriózy u novorozence

U novorozenců proběhne **listeriová infekce** jako zánět mozkomíšních blan (meningitida) a celotělová infekce (sepe).

Hnisavá meningitida se rozvíjí po týdnu života. Dítě se nakazí při porodu kontaminovanými porodními cestami stolicí matky. Projevuje se líným sáním, apatií, zvracením a kolísavou teplotou. Vyklenutá fontanela (vazivový lupínek mezi jednotlivými kostmi na lebce dítěte) je pozdní známkou zánětu mozkových blan.

Jestliže byla infekce plodu mírnější nebo krátce před porodem, vzniká v prvních pár dnech po porodu sepe. Novorozenec má snížené svalové napětí, zrychleně dýchá, má nízký tlak a je modrofialově zbarvený (cyanotický), což je projev nedostatečného zásobení tkání a kyslíkem. Infekce se projeví **zápalem plic**, zánětem spojivek a vyrážkou vzhledu pupínků a skvrn.

Diagnostika listeriózy

Na listeriózu je třeba pomýšlet, jste-li těhotná, máte horečky a konzumovala jste rizikové potraviny. Stejně tak při výskytu neurologických potíží u rizikových skupin.

Listerióza se diagnostikuje z laboratorního vyšetření krve nebo mozkomíšního moku. Z obou tělních tekutin lze vykultivovat na živném médiu bakterie zhruba za 2 – 3 dny. Při nebezpečí z prodlení se k rychlé diagnostice volí méně přesná metoda – **latex-aglutinační test**. Pokud jsou v krvi přítomné protilátky proti listerii (organismus je nakažený listerií), sráží se s částicemi listerií na latexovém nosiči testu. Diagnózu lze potvrdit i sérologicky – stanovením protilátek proti listerii, což nelze využít k akutní diagnostice.

Léčba listeriózy

Listerióza je bakteriální onemocnění, proto jsou jedinou cílenou léčbou **antibiotika**. Doprovodné projevy se mírní symptomatickou léčbou.

Při antibiotické terapii se nejčastěji používá Ampicilin, protože dobře proniká i do mozkové tkáně. Dále pak běžný Penicilin nebo alergii na peniciliny Biseptol či Cotrimoxazol AL Forte. U těhotných žen, novorozenců i starých osob se používají stejná antibiotika. Včas podaná antibiotika těhotné ženě mohou zabránit nakažení plodu i novorozence. I v případě okamžitého léčení je výsledkem některých nakažení úmrtí, zvláště u starších lidí a imunosuprimovaných jedinců.

Při symptomatické léčbě se horečka a chřipkové projevy se mírní antipyretiky (Paralen, Panadol, Paramax) nebo protizánětlivými léky (Brufen, Ibalgin, Ibuprofen, Nurofen). Při průjemovém onemocnění je důležitá včasná a dostatečná hydratace a následné brzké obnovení příjmu potravy.

Prevence listeriózy

Listerióze můžete předejít dobrým tepelným zpracováním masa a zvířecích masných produktů.

- Měkké zrající sýry vybírejte opatrně.
- Syrovou zeleninu důkladně omývejte.
- Při vaření zpracovávejte maso a zeleninu odděleně. Je vhodné mít na krájení odlišná prkénka i nože.
- Po manipulaci s neuvařeným masem si umyjte ruce.
- Pokud jste těhotná, vyhněte se konzumaci sýrů s plísní a sýrů typu camembert. Tavené, tvrdé, krémovité sýry, jogurty a sýry typu cottage můžete jíst normálně.
- Omezte nákup potravin u pultů s lahůdkami, stáncích rychlého občerstvení nebo je alespoň důkladně prohřejte.

Doporučení při listerióze

Máte-li příznaky jako zesilující bolest hlavy, horečka, světloplachost, zvracení, neklid a zmatenost, co nejdříve navštivte vašeho lékaře, protože se u vás pravděpodobně rozvíjí **zánět mozkomíšních blan**.

Lékaře nezapomeňte informovat, že jste jedli zrající sýry nebo tepelně nezpracované potraviny živočišného původu.